

Ανατολή-Δύση, Δύση-Ανατολή

από τον Τζόνγκσαρ Κυέντσε Ρίνποτσε

Ένας φίλος μου από την Νέα Υόρκη μου έστειλε πρόσφατα ένα άρθρο σε μορφή ημεϊλ με τον τίτλο "Λειτουργεί ο Θιβετάνικος Βουδισμός στη Δύση;" Αν και η άμεση αντίδρασή μου ήταν κατά κάποιο τρόπο αμυντική, πρέπει να παραδεχτώ πως η συγγραφέας έκανε αρκετές αξιοσημείωτες παρατηρήσεις. Μπορεί να μου φαίνεται μάταιο να προσθέσω ακόμα μια άποψη σε αυτήν την, κατά τα φαινόμενα, ατέλειωτη αντιπαράθεση, όμως πολύ πριν ο μοντέρνος πολιτισμός γιορτάσει τον ελεύθερο λόγο, ο Βούδας τόνισε τον σεβασμό στη συλλογιστική λογική και υπογράμμισε το ότι μάλλον πρέπει να ξεετάζουμε ένα δρόμο από τον ακολουθούμε τυφλά. Όμως, δεν μπορεί να μην παρατηρήσει κάποιος ότι ακόμα και σε αυτήν την επονομαζόμενη "σύγχρονη" εποχή, η τυφλή πίστη όχι μόνο είναι ζωντανή αλλά και ακμαιότατη, μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε άνθρωποι να παραιτούνται (χάνουν) τη ζωή τους απλά και μόνο επειδή κάποιος ιερέας τους διαβεβαίωσε για το σίγουρο πέραςμα τους στον παράδεισο. Δεν είναι για μας μόνο σημαντικό το να ασκήσουμε αυτήν την ελευθερία να ελέγξουμε τον δρόμο και την εγκυρότητά του, αλλά πρέπει να προσέξουμε και τις πολιτιστικές αποσκευές που τον συνοδεύουν. Πόσο πολλή από αυτήν την κουλτούρα πρέπει να αγοράσει κάποιος; Το να είναι κάποιος Δυτικός σημαίνει ότι δεν έχει τα προσόντα να είναι Βουδιστής; Ή είναι η περίπτωση όπου οι "γκούρου" πρέπει να συμβιβάσουν τις διδασκαλίες τους για να ταιριάξουν στη Δύση;

Εδώ και χρόνια οι Θιβετανοί λάμα έχουν κερδίσει την καρδιά και τον νου πολλών στη Δύση, κύρια λόγω της υπερεκλεπτυσμένης σοφίας του Βούδα που ενσωματώνουν, αλλά και επίσης γιατί πολλοί από αυτούς εμφανίζονται πράοι και εύκολα να χαροποιούνται. Το γεγονός ότι είναι ένα είδος απειλούμενο με εξαφάνιση βοηθά επίσης, και υπάρχει πάντα μια χούφτα αληθινών δασκάλων που μπορεί να μπει σαν βιτρίνα. Όμως το αρχικό ξελόγιασμα φτάνει στο τέλος του· επιπλέον, μερικοί Δυτικοί αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ Βουδισμού και Θιβετάνικης κουλτούρας.

Καθώς τα κοινωνικά μοτίβα αλλάζουν βοηθούμενα από τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης, ο αυστηρός έλεγχος των δημόσιων προσώπων και ο σκεπτικισμός σε

σχέση με τους επονομαζόμενους πνευματικούς δρόμους έχει ενταθεί. Για πρώτη φορά, οι Θιβετανοί γενικά και οι λάμα ειδικά αναγκάστηκαν να γευτούν τη γλυκόπικρη γεύση της ελεύθερης κοινωνίας. Μερικοί συνειδητοποιούν επώδυνα πως η δημοτικότητα και η επιτυχία έχουν αντίτιμο. Επίσης, απρόθυμα, οι Θιβετανοί δέχονται ότι απόπειρες να επιβάλλουν αυτό που βλέπουν σαν έναν ανώτερο τρόπο ζωής δεν λειτουργούν. Όμως, όπως πολλοί άλλοι στην Ανατολή, οι Θιβετανοί γραπώνονται δυνατά στο σύνολο της κουλτούρας τους σαν την τελική απάντηση στα πάντα, ακόμα και σε μερικά (από τα στοιχεία της) που θα τους ήταν πιο ωφέλιμο να μην υπήρχαν. Σαν να μην έφτανε αυτό, πολλοί επέμειναν οι Δυτικοί ακόλουθοί τους να υιοθετήσουν ολόκληρο το πολιτιστικό πακέτο μαζί με τον Βουδισμό. Είναι αυτό το συνονθύλευμα που σε πολλούς είναι δύσκολο να χωνέψουν.

Ακόμα και βασικές Βουδιστικές διδασκαλίες, όπως η προστασία, λαμβάνονται θεϊτικά λόγω ανεπαρκούς εξήγησης. Όταν απαγγέλλουμε προσευχές όπως "Παίρνω προστασία στο Βούδα" ούτε καν αναφέρουμε -και κατά συνέπεια αγνοούμε- τα ουσιαστικά νοήματά του, όπως το να γνωρίζουμε ότι η τελική φύση κάποιου είναι ο Βούδας. Με δεδομένο αυτό δεν είναι να απορεί κανείς που η συγγραφέας του άρθρου αναφέρεται στους Γκούρου και τη Σάνγκα σαν αυτά που την "αιχμαλωτίζουν" αντί για αυτά που την απελευθερώνουν. Επειδή οι λάμα έχουν τον ρόλο να φέρουν το Ντάρμα στη Δύση, έχουν μεγαλύτερη ευθύνη για τις διδασκαλίες από ότι οι Δυτικοί μαθητές που ενδιαφέρονται αλλά δεν είναι εξοικειωμένοι με αυτές. Εντούτοις, αντί να κάνουν τις διδασκαλίες προσιτές, οι Θιβετανοί δημιούργησαν έναν τεράστιο διαχωρισμό με τους Δυτικούς με έναν συνδυασμό του κόμπλεξ ανωτερότητάς τους, τη βασική έλλειψη "σεβασμού" προς τους Δυτικούς και ανεπαρκές ενδιαφέρον για τον δυτικό τρόπο σκέψης. Στο κλασικό Βουδιστικό παράδειγμα αντιστοιχίας ασθενούς, γιατρού και θεραπείας δηλώνεται πως στους ποικίλους ασθενείς με διαφορετικά προβλήματα, οι γιατροί εφαρμόζουν διαφορετικές - κατάλληλες - θεραπείες. Όμως αν οι Θιβετανοί Λάμα χλευάζουν την κουλτούρα και τις συνήθειες των Δυτικών μαθητών ως "πλήρες χάσιμο χρόνου", πως είναι δυνατόν το αντίδοτο να έχει κάποιο αποτέλεσμα; Στ' αλήθεια εννοούν ότι στους Δυτικούς πρέπει να δίνονται οι ίδιες διδασκαλίες με τους αμόρφωτους Θιβετανούς νομάδες; Η έλλειψη αυτή σεβασμού απέναντι στους Δυτικούς δεν είναι κάτι καινούργιο, από παλιά υπήρχε η εικασία πως οι Δυτικοί είναι βάρβαροι. Ακόμα και πριν το 1959, σε πολλούς επισκέπτες αρνήθηκαν την είσοδο απλά και μόνο επειδή ήταν ξένοι. Θα μπορούσε κάποιος ακόμα και να υποστηρίξει πως οι ίδιοι οι Θιβετανοί φταίνε κυρίως για την απώλεια της χώρας τους, λόγω της εξαιρετικής τους ξενοφοβίας και της περιφρόνησης και απόρριψης όλων ως ανίερα. Παρόλα αυτά, πολλοί Δυτικοί γοητεύονται από τη Θιβετάνικη φιλοξενία, ευγένεια και φιλικότητα, μην γνωρίζοντας και πολύ ότι προέρχονται περισσότερο από κοινωνικό καθήκον παρά από ειλικρίνεια. Πίσω από τα περισσότερα χαμογελαστά αυτά πρόσωπα, υποβόσκει ακόμα αυτή η

αλήθεια, πως είσαι Δυτικός. Τα λίγα χαμόγελα που ίσως να 'ναι ειλικρινή μπορεί να οφείλονται στην ελπίδα για έναν πιθανό σπόνσορα, ή, όπως έχει προκύψει τελευταία, για την απόκτηση μια πράσινης κάρτας.

Μια άλλη παρατήρηση της συγγραφέως, που δεν μπορεί να παραβλεφτεί, είναι ότι "η δυσαρέσκεια των λάμα είναι τόσο γνωστή που φέρνει χασμουρητό." Εκτός από το ότι βλέπουν τη δυτική αναζήτηση του Ντάρμα ως "ρηχή και άστατη", οι Θιβετανοί τη θεωρούν περισσότερο διερευνητική, ξεχνώντας πως η αναλυτική αυτή στάση ενθαρρύνθηκε από τον ίδιο το Βούδα. Όσο περισσότερο εξετάζεις το Βουδισμό τόσο περισσότερο ανακαλύπτεις τη μεγαλοσύνη του.

Επιπλέον, να βαφτίζουν οι Θιβετανοί τους Δυτικούς "υλιστές" είναι κάτι παραπάνω από ειρωνικό, αφού το υλιστικό κινήρι έχει γίνει κορυφαία ανάμεσα στις προτεραιότητες μεταξύ των Θιβετανών γενικά και για μερικούς λάμα ειδικά. Μεγάλοι Θιβετανικοί οικισμοί συναγωνίζονται για τα πάντα, από τα μεγαλύτερα μοναστήρια μέχρι και τις πιο πρόσφατες και 'μουράτες' μάρκες αυτοκινήτων. Αν μερικοί υψηλοί λάμα πούλαγαν τις ασημένιες βάσεις των φλιτζανιών τους, θα μπορούσαν να τραφούν από αυτό εκατοντάδες από πεινασμένους Αιθίοπες για μέρες.

Είναι αλήθεια πως οι Θιβετανοί πιστεύουν ότι οι Δυτικοί "ψωνίζουν το Ντάρμα" και δεν μπορούν να κρατήσουν τις ταντρικές διδασκαλίες μυστικές, αλλά πώς μπορούν να κατηγορηθούν "αφού οι ίδιοι οι λάμα μετέτρεψαν το Ντάρμα σε περιπλανώμενο πανηγύρι", που περιλαμβάνει εμφανίσεις όπως μάνταλα άμμου και χορούς των λάμα;

Θα ήταν καλύτερα αν μπορέσουμε να ανακαλύψουμε αυτόν τον ξεπεσμό γρήγορα αντί αργά, γιατί αλλιώς ίσως να απογοητευτούμε και αυτό μπορεί να γίνει αιτία να εγκαταλείψουμε το Ντάρμα. Το να εντοπίσουμε όμως αυτά τα παραπτώματα δεν είναι εύκολη δουλειά. Με εμπειρία γενεών στην υποκρισία οι λάμα έχουν γίνει μάλλον δεξιοτέχνες και εκλεπτυσμένοι. Ένα παράδειγμα είναι το πόσοι Δυτικοί εντυπωσιάζονται και ελκύονται από την σχεδόν ενοχλητική ταπεινοφροσύνη των λάμα, χωρίς να καλοβλέπουν πως πίσω από την κουρτίνα υπάρχει μια άγρια πάλη για το ποιος θα πάρει τον ψηλότερο θρόνο. Έχει τραβήξει τόσο πολύ που μερικοί λάμα να θέλουν να καθίσουν στο ίδιο επίπεδο ή και ψηλότερα από τους ίδιους τους δασκάλους τους. Αυτές οι κινήσεις γίνονται ιδιαίτερα δραματικές όταν συνδέονται με μια συνάθροιση μεγάλου πλήθους και ακόμα περισσότερο όταν είναι παρόντες πιθανοί μεγάλοι δωρητές, ιδιαίτερα αυτοί από την Ταϊβάν που μοιάζει να κρίνουν την αξία των λάμα αποκλειστικά και μόνο από την ιεραρχία τους ή από πόσα γράμματα "Α." υπάρχουν πριν το όνομά τους.

Η εικόνα του Γκοτάμα με την κούπα της επαιτείας και τα γυμνά πόδια να περπατά ταπεινά στους δρόμους της Μάγκαντα φαίνεται να έχει γίνει ένας απλός μύθος. Η

επιρροή και η κυριαρχία των λάμα στο Θιβέτ όχι μόνο "αποδυνάμωσε" πολλές κοσμικές πλευρές της Θιβετανικής ζωής, όπως την τέχνη, τη μουσική και τη λογοτεχνία, για τα οποία οι λάμα λίγο ενδιαφέρονται, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις υποβάθμισε και το Ντάρμα επίσης. Αν η μη θειστική άποψη δεν ήταν θεμελιώδης στο Βουδισμό, η εποπτεία των περισσότερων στενόμυαλων λάμα θα μπορούσε να γίνει τόσο τυραννική όσο αυτή των Ταλιμπάν.

Παρόλη την έμφαση που δίνουν στην οικουμενική νοοτροπία, πολλοί λάμα ενθαρρύνουν το σεχταρισμό χαλιναγωγώντας με κτητικότητα τους Θιβετανούς μαθητές τους και αποθαρρύνοντάς τους από το να μελετήσουν τις διδασκαλίες άλλων παραδόσεων. Φυσικά, έχουν μια βολική δικαιολογία: οι μαθητές τους κάνοντας κάτι τέτοιο θα μπερδευτούν. Έτσι, πολλοί Θιβετανοί μαθητές μιας σχολής δεν έχουν την παραμικρή ιδέα σχετικά με τις άλλες παραδόσεις, αν και αυτό δεν μοιάζει να τους σταματά από το να δυσφημίζουν τους άλλους. Σαν να μην έφτανε το ότι κάνουν κάτι τέτοιο με τους Θιβετανούς, οι λάμα έχουν επίσης προπονήσει Δυτικούς στο σεχταριστικό αυτό παιχνίδι και έχουν υπάρξει σοκαριστικά επιτυχείς. Έχουν επίσης ζηλότυπα διαφυλάξει τα κέντρα τους στη Δύση, αν και πολλά από αυτά είναι απλώς οχήματα για να παράγουν οικονομική υποστήριξη για τους λάμα και τα μοναστήρια τους στην πατρίδα. Το να στηρίζουν αυτούς τους Δυτικούς που ειλικρινά ακολουθούν το Ντάρμα, ή να διευκολύνουν τις σπουδές τους, δεν τους είναι κάτι το ιδιαίτερα ενδιαφέρον.

Λοιπόν, θα μπορέσει ποτέ ο Θιβετανικός Βουδισμός να "λειτουργήσει" στη "βαρβαρική" Δύση; Φυσικά και θα γίνει αυτό. Το γεγονός ότι ο Βουδισμός μπόρεσε να 'εισαχθεί' στο, τότε, βαρβαρικό Θιβέτ αποδεικνύει ότι παρά τα πολλά ατοπήματα των προσωπικοτήτων του και την ξενική κουλτούρα του, μπορεί -και όντως λειτουργεί, για όλες τις εθνικότητες, φύλλα και πολιτιστικές καταγωγές. Το να απορρίψουμε το Βουδισμό, όπως φαίνεται να έχει κάνει η συγγραφέας, απλά και μόνο λόγω της κακής συμπεριφοράς μερικών Θιβετανών ή του φαινομενικά "περίπλοκου και πολύχρωμου τρόπου ζωής τους" δεν μοιάζει και πολύ σοφό.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε πως πήρε πολλές δεκαετίες και γενιές θάρρους και αφοσίωσης για να εδραιωθεί γερά ο Βουδισμός ανάμεσα στους Θιβετανούς. Γιατί θα έπρεπε να περιμένουμε ότι θα ήταν διαφορετικά στη Δύση;

Επιπλέον, το να υπολογίζουμε την αξία του Ντάρμα με υλιστική προοπτική ή να την

κρίνουμε με την αλαζονεία της αποκαλούμενης αντικειμενικής άποψης, είναι επικίνδυνο. Μπορεί να είναι προφανές πως τα αεροπλάνα πετάνε και τα καράβια δεν βουλιάζουν αλλά ποιος μπορεί να πει αν ένας άνθρωπος είναι φωτισμένος ή όχι; Παρόμοια πρέπει να είμαστε προσεχτικοί όταν συγκρίνουμε κοινωνικά συστήματα. Το σχόλιο της συγγραφέως ότι "η κοινωνική διακυβέρνηση των ΗΠΑ είναι κατά πολύ ανώτερη αυτής του βασιλιά Τρίσονγκ Ντέτσεν" είναι άκριτο. Όταν εκείνος είχε ήδη βασιλέψει, στις ΗΠΑ θα σφαγιάζονταν χιλιάδες Αυτοχθόνων Αμερικάνων, πόσο μάλλον να μιλάμε για "κοινωνική διακυβέρνηση." Αντίθετα, ο Τρίσονγκ Ντέτσεν είχε τα μάτια να δει την κοινωνική αξία του Βουδισμού. Τον έφερε στο Θιβέτ από την Ινδία, μια χώρα με την οποία το Θιβέτ πολύ λίγα κοινά έχει, και παρά τις αμέτρητες δυσκολίες, όπως την εχθρότητα από τη θρησκεία Μπον που λάτρευε τις θυσίες. Αν δεν είχε υπάρξει αυτή η πρωτοβουλία του, το Θιβέτ ίσως να είχε υιοθετήσει τον αιμοδιψή τρόπο ζωής των ντόπιων φυλών ή τον επονομαζόμενο 'πολιτισμό' του δουλικού Κομφουκιανισμού από την γειτονική Κίνα.

Επιπλέον, ισχυριζόμενη ότι η Δύση "έχει πολύ καλή κατανόηση του τι σημαίνει να είσαι Μποντισάττβα" και συγκρίνοντάς το με ιδέες όπως του "ανθρωπισμού" ή του "κοινωνικού ακτιβισμού", η συγγραφέας δεν συνέλαβε καθόλου την ουσία. Έχοντας αυτό το είδος συμπάθειας αναπόφευκτα οδηγείται κάποιος να γίνει συν-εξαρτώμενος, ανασφαλής και σταδιακά εγωιστής, επειδή καταλήγει να αυτοπροσδιορίζεται από το μέγεθος της βοήθειας που έχει δώσει. Αντιθέτως, οι Μποντισάττβα δεν προσκολλώνται στις πράξεις της βοήθειας ή στο αποτέλεσμα. Ο σκοπός τους είναι να απελευθερώσουν τα όντα από τις παγίδες της ζωής και τον μύθο της ελευθερίας.

Έτσι, μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος πως θα συμπεριφερόταν ένας Μποντισάττβα; Ευγενικά; Γαλήνια; Ταπεινά; Ασκητικά; Είναι εύκολο να αποδοκιμαστούν τα υλιστικά παραπτώματα των λάμα, αλλά, το πιστεύετε ή όχι, είναι ακόμα πιο εύκολο να σαγηνευτεί κάποιος από την φαινομενικά υγιή απλότητά τους. Αυτή η υποκρισία είναι μια καθολική μασκαράτα. Δεν μπορώ παρά να αισθανθώ εντελώς υποκριτής σε πολλές περιστάσεις, καθώς μπορώ εύκολα να δω τον εαυτό μου σαν το είδος του λάμα από το οποίο η συγγραφέας απογοητεύτηκε. Παρόλο που γράφω αυτά, ξέρω πως δεν πρόκειται να εγκαταλείψω καμιά από τις απολαβές μου, είτε πρόκειται για ψηλούς θρόνους, επώνυμα παπούτσια, ή ακόμα και 49 Rolls Royce αυτοκίνητα, αν κάποιος μου τα χάριζε.

Μπορεί να φαίνεται ιερόσυλο και διεφθαρμένο να βλέπει κάποιος τους υποτιθέμενα γεμάτους απάρνηση λάμα να ζουν με χλιδή και να απολαμβάνουν κάθε προνόμιο που μπορείς να σκεφτείς. Παρόμοια δεν φαίνεται σωστό όταν ένας υποτιθέμενα συμπονετικός και επιδέξιος δάσκαλος εμφανίζεται τυραννικός και στενόμυαλος. Πρέπει να έχει όμως κάποιος κατά νου πως μια εμφάνιση απλού τρόπου ζωής μπορεί

να είναι παραπλανητική. Μπορεί να ηχεί ειρωνικά, αλλά όπως κάποιιοι θα 'βρισκαν δύσκολο το να απαρνηθούν τα κοσμικά αγαθά, άλλοι θα ανησυχούσαν τρελά στην πιθανότητα να χάσουν το προσεχτικά κατασκευασμένο ίματζ απλότητας και απάρνησης και δεν μπορούν να είναι ο ανέμελος τύπος της τρελής σοφίας. Δεν είναι άκαρπο και οδυνηρό το να παραιτηθεί κάποιος από τις κοσμικές απολαύσεις μόνο και μόνο για να διατηρήσει την εικόνα της ταπεινότητας και απλότητας; Όχι μόνο δεν προοδεύει στο πνευματικό μονοπάτι, αλλά σε αυτήν τη διαδικασία χάνει και πολλή από την κοσμική ευχαρίστηση. Δεδομένου αυτού, ας μην καταδικάζουμε μερικούς λάμα ή ασκητές που φαινομενικά μοιάζουν κοσμικοί, αν, όταν έρχεται η στιγμή να ωφελήσουν τα όντα, επιδεικνύουν λίγη ή καθόλου εγωκεντρικότητα. Θα πρέπει να σεβόμαστε και να παραδειγματιζόμαστε από την απόλυτη αδιαφορία για τις γνώμες των άλλων, τέτοιες όπως εξύμνηση της απλότητάς τους ή σκανδαλογίες για την κοσμικότητά τους, και την έλλειψη ενδιαφέροντος να κερδίσουν μαθητές με το να είναι ταπεινοί ή να τους χάσουν λόγω κακής συμπεριφοράς. Τουλάχιστον ας τους θαυμάσουμε που δεν είναι υποκριτές. Αντίθετα από αυτούς, εγώ απέχω πολύ απ' το ξεπέρασμα αυτής της υποκρισίας της λανθασμένης ταπεινοφροσύνης και την πραγμάτωση μιας αυθεντικής αδιαφορίας. Για μένα, απάρνηση, ταπεινότητα και μη-κοσμικότητα παραμένουν οι κατευθυντήριες αρχές στο μονοπάτι μου, όχι όμως επειδή έχω δει τη ματαιότητα της κοσμικής ζωής. Είναι μόνο επειδή είμαι ένας "Θιβετανός Βουδιστής Λάμα" και αυτό είναι που οι μάζες νομίζουν πως είναι το σωστό να κάνει ένας λάμα. Και αυτό που νομίζουν οι άλλοι φαίνεται πως ακόμα με νοιάζει. Μολαταύτα, άσχετα με το πόσο συχνά κρίνουμε, τούτο είναι πάντα μάταιο. Αυτό δεν σημαίνει πως το να κρίνει κάποιος είναι ηθικά ή πολιτικά λάθος, αλλά απλά πως το κέντρο κάθε κριτικής είναι η υποκειμενικότητα. Τζόνγκσαρ Κυέντσε.